

havia poca defensa de «caces», i perquè s'esperava una acció de pànic i desbandada, amb desori de comunicacions; i amb l'esperança d'entrebancar el nostre contraatac que en aquell moment s'estava descabdellant en el baix Ebre. Recordo que, a la matina, començà de formar-se una corrua de gent que fugia per la carretera de Sant Andreu (a peu, amb carro, bicicleta etc.); però tot seguit Barcelona reaccionà virilment, i el mateix poble es cuidà de deturar la caravana en formació, i tornar a les fàbriques, amb més ràbia que mai, a venjar aquell gran crim de guerra. Del que es tractava, com a Gernika, era de trencar l'espina moral de les nacions espanyoles, en reacció contra el feixisme internacional, i contra el militarisme patrioter antipatriota, i el proteic rabiós centralisme, obscurantista i madrilenyíssim.

LLISTA CORRELATIVA DE DERIVATS I COMPOSTOS:

torr, *La Tor de Querol*, *Palau-sa-tor*, *La Tor*, *Torlarribera*, *tórrens*, *tors*, *torra*, *torre*, *Torra* topònim i antropònim, *Torre* topònim i antropònim, *Torre del Torres*, *torrall*, *torramot*, *torreguer*, *torreguera*, *torrelló*, *torrulló*, *entorrellat*, *atorrellonat*, *torrassa*, *torratxa*, *torratxeta*, *tarratxeta*, *L'Esquella de la Torratxa*, *torratxera*, *torratxo*, *torratxó*, *torredà*, *torradà*, *torrodà*, *torrer*, *torruana*, *Cova de les Torruanes*, *pardal tordà*, *torrellat*, *pardal torregal*, *torregassa*, *torradulla*, *torrudana*, *torrellac*, *torrodana*, *torrola*, *torrejar*, *entorrar*, *torreta llisa*, *torreta*, *torricó*, *Torricó*, *Torricons*, *Lo Torriconàs*, *torrelló*, *El Torrejó*, *torrió*, *Es Turrió*, *torritxó*, *bestorre*, *bestorra*, *bestor*, *Sa Pastorre*, *Vis-torra*.

Tòrrec, *V. còrrec* i *torrent* *Torredà*, *V. torre* *Torre-facció*, *-factor*, *V. torrar* *Torregal*, *torreguer*, *-guera*, *torrejant*, *V. torre* *Torrejar*, *V. torre*, *torrar* *Torre-lavit* esborrem aquest nom no català: creació acastellanada de l'administració espanyola pretenent combinar els noms reals dels dos municipis refosos *Lavit* i *Terrassola*, únics noms existents en català i únics que qualsevol català pot admetre; nom fabricat per donar-li fesomia castellana. En refondre els dos municipis Catalunya era lliure i la Generalitat legislà que del nou municipi se'n diria «Terrassola i Lavit».

Torrell, *atorrellat*, *V. torre* *Torrejó*, *torrelló*, *V. torre* i *terra* *Torrellonada*, *V. torre* *Torrencial*, *torrent*, *torrentada*, *torrental*, *torrentell*, *torrentera*, *V. torrar* *Torrentia* barbarisme individual per *correntia* *Torrentó*, confusió per *terrands* (*torr-*) (*TERRA*) *Torrentol*, *torrentós*, *V. torrar* *Torreó*, *torrer*, *torreta*, *torricó*, *V. torre* *Torrid*, *V. torrar* *Torrilló*, *torrió*, *torritxó*, *V. torre*

TORRÓ, antigament *terró*, d'origen incert, però probablement derivat de *TERRA*, amb el significat primitiu de 'terròs, gleva', per comparació del pastís amb un conglomerat de terra; si bé el fet que en els torròns entrin ingredients torrats va ajudar a l'assimilació de *terròns* en *torròns*; en tot cas és segur que del

català el mot va passar a les altres llengües romàniques, probablement fins i tot al castellà. □ 1.ª doc.: tant *terròns* com *torròns*, des de princ. S. xv; com a nom de persona ja 1250.

En el *Llibre de totes maneres de confits*, del S. xv, segurament la 1.ª meitat: «per fer *torròns* de avalanes torrades ab mel[1] e fer-ne taulettes, tu pendràs les avallanes e torrar-les-as, e --- pendràs --- una lliura de mel per liura de vallanes, e metràs-la al foc ---; e metràs per liure de mel un blanc d'ou; e lensar-lo-hi-has, com la mel sia tébea; e lavons mena-u, --- e coga ---, e cuyta la mel --- les avallanes metràs-les dins --- e mesclar-les ---; e lensar-ho-has sobre una taula --- e estendràs-ho tot, e fer n'as taulettes de calt en calt ---», *BABL* xix, 120.

La forma amb *e*, *terròns*, apareix també en mss. del S. xv, però nombrosos i, com a més populars, amb més garantia d'autenticitat lingüística; p. ex. ja apareix, en diminutiu, en una nadala copiada en un ms. del S. xv, trobat a les Garrigues, inspirat en el tema del «Noi de la Mare». «Aportar-l(i)-ets en les ca<r>-reres / hon són los altres minyonets; / e si cayllar no volie, / donar-li-ets dels *terrònets* / e de les neules, qui-n avia. / —Ay, mon fillet!, / e què havets?»; en un altre passatge hi torna: «pren-se plorant, donant a 'ntendre / que vol portar nostres pecats, / e és vengut per nós a rembre / ab preu de sanc: e no-y dup-tets; / obrits les bosses per despendre, / comprats-li de bons *terrònets*» (Romeu i Figueres, *NCL*. LXV, 60.29, 61.45).

Segons S. Capdevila (*Arxiu de Trads. Populars*, 1928, v), el ms., trobat a l'Albi (i és llengua d'allà, cf. *volie*), fou copiat a princ. del S. xv. Però en realitat la llengua dóna mostres de ser força anterior, cf. no sols *nós* per 'nosaltres' sinó tot el conjunt que presenten *qui-n avia*, *rembre*, *per nós a r.*, el partitiu *de bons t.*, *pren-se plorant*; sense comptar el constant *-ets*, *-ats*, la constant tmesi del futur (*donar-li-ets*), *no-y dup-tets* etc.

La forma en *to-*, que ha predominat, apuntalada pel lligam amb *torrar*, és naturalment la més documentada. No sols en la tradició lexicogràfica, que comença amb OPou: «sucre roig --- marçapans --- *torròns*: *crustulum*; confits de salianre ---» (*ThPu.*, 197); els *DTò.*, Belv. etc., CROs: «turrón: en Val. se nombra en plural, *torróns*: hazen de muchas variedades, y todos regalados» (1764, p. 231). Car el trobem ja en el Ross., l'any 1430: «*torròns* melats, botifarres ---». I possiblement ve d'això el cognom *Torró* (*Tu-*) (que *AlcM* reporta de set localitats del bisbat de Girona, tres de valencianes i altres del Princ.; i el *DAG*. el documenta a Bna. i Gna. en els anys 1454, 1542 i 1579 [¿començaria essent malnom d'un llaminer, o d'un home «calent com un torró?»]; en forma femenina (segons el costum antic, *Ferrera* la dona d'un que es diu *Ferrer*) ja es documenta en el Ross. en un doc. de 1250: «a Bernarda *Torróna*» (*InvLC*, 5-58, 414).

JRoig: «lo qu'en lo clos / après havia, / als no sabia / so perfumar, / e despensar / confits de monges, / poncís, taronges, / pomes, limons, / codonys,